

Jövőkép

Szociális építészeti kísérletek

TDK 2023

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építésztechnológiai Kar

Lakóépülettervezési Tanszék

Király Zoltán, Kóródi Gergely

Konzulens: Dankó Zsófia DLA

Tartalomjegyzék

Absztrakt	3
Szociális építészet	4
Felébredés	5
Előképek	6
VI-os telep	6
Jelenlét	7
Anna Heringer	10
Elemental	11
Casas Melhoradas	12
Social Housing	14
Konklúzió	15
Képek	17
Források	25

Absztrakt

Van fűtésünk, saját ágyunk, tető a fejünk fölött, világító lámpáink és étellel teli hűtőnk. Vajon ezek a lehetőségek mindenkinek adottak? Akinek nem, az maga tehet róla? Van, aki beleszületik, de ki tud rajta segíteni? Szerintünk mindenki.

TDK témánk a szociális építészet, szociális lakhatás témakörével foglalkozik. Nem csupán nálunk, hanem a világ minden táján rengeteg ember él hátrányos helyzetben, kiszolgáltatott állapotban, sokszor teljesen elzárva, szegregátumokban, telepeken. Az adott téma kifejezetten nehezen megugorható akadályokkal rendelkezik. A jelenlegi helyzetben szociális, jótékony és egyházi szervezetek tudnak segíteni, amihez megfelelő szervezeti háttér, jól működő módszerek szükségesek.

Mit tudunk mi építészek a szegregátum kérdéshez hozzátenni? A romák helyzetének megértéséhez interdiszciplináris szemléletre, a kutatások körében egymástól távoli tudományterületeken közös módszertani problémák felismerésére van szükség. Fontos kiemelni, hogy minden esetben egy szoros együttműködést feltételezünk építész, szociális munkás, támogatók (pl. önkormányzat) és az épületek használói között. A különböző szegregátumokban élő emberek életszínvonalának javításához elengedhetetlen építészeti feladatok az épületek rekonstrukciója, átalakítása, vagy új épületek létrehozása.

Kutatásunk során ezt a fajta munkafolyamatot, ennek leginkább működőképes formájához szükséges feltételeket szeretnénk megvizsgálni. A kutatás célja (szociális munkások tapasztalatait és külföldi építész példákat is alapul véve) annak a feltérképezése, hogy milyen társadalmi, élet és építészeti stratégiák lehetnek alkalmasak a szegregátumból, a szegénységből való kitörésre és a területek megújítására.

1. kép

Szociális építészet

Mit jelent a szociális építészet? A szociális építészet igen nehezen definiálható fogalom. Egy ehhez hasonló, más országokban használt kifejezés, a „social housing” egy sokkal jobban megfogható, ugyanakkor összetett rendszert jelent. Olyan rendszert, amely szociális hálóként működik, segítve a kevésbé tehetős emberek lakhatását. Nemcsak a szegénységben, mélyszegénységben élőket, hanem sokszor a középosztálybelieket is támogatja az állam olcsóbb, de minőségi bérlakások építésével, amely lakások bérleti díja jóval a piaci ár alatt van. Itthon is működik hasonló rendszer, szociális bérlakások formájában, azonban ez sokkal kevésbé elterjedt, kevesebb ember számára érhető el.

2. kép

Tehát a social housing a szociális bérlakásokkal azonosítható. A szociális építészet viszont ennél sokkal inkább tág fogalom. A szociális építészet/szociális építészeti kísérletek témaköre leginkább a legszegényebb rétegekkel, szegregátumokban, telepeken élő emberek lakhatásával és életminőségével foglalkozik. Többek között kisebb-nagyobb beavatkozásokkal, új házak építésével lehetséges a rászoruló emberek megsegítése. Ez a megszokotthoz, a megrendelő-tervező viszonyhoz képest eltérő szituáció nekünk, építészeknek. A finanszírozást az állam vagy egy karitatív szervezet biztosítja, a megrendelők” általában nagyobb közösségek, akik az épületek/közösségi terek leendő használói lesznek. A felek közötti kommunikációra és a projektek szervezésére pedig szükség van közvetítő félre, azaz pl. jótékony szervezetekre, szociális munkásokra. Az építészeti beavatkozás lehet maga a fő cél, vagy egy nagyobb projekt része is.

Építészként nagy felelősségünk van a hátrányos helyzetű emberek lakhatásának javításában. Az alapvető szociális segítségnyújtáson túl elengedhetetlen a megfelelő légkör és élhető terek létrehozása.

Felelősség

Tényleg ekkora a probléma? És ha igen miért nekünk kell tenni az ügy érdekében? Miért szükséges a szociális munkásokon kívül bárkinek, tanároknak, diákoknak, építészeknek, a hétköznapi embereknek „szem előtt tartani” a hátrányos helyzetben lévőket? A kutatás elején ilyen és ehhez hasonló kérdések merültek fel bennünk, ahogy talán a legtöbb emberben is. Ezekre a kérdésekre való választ viszonylag hamar megkaptuk, amint utánanéztünk az itthoni és külföldi statisztikáknak a szegregátumokkal kapcsolatban.

Számos kutatás szerint az egész világon nagyjából 1 milliárd ember él úgynevezett slumokban. A slumok olyan sűrűn lakta települések, városok vagy városrészek, ahol hátrányos helyzetű, szegénységben lévő emberek élnek leggyakrabban illegálisan épült vagy régi, omladozó házakban/építményekben. A legtöbb összetákoltt „épületben” nincs bevezetve a víz, áram és a csatornázás sem. A slumok közel 85%-a Délkelet-Ázsiában és Afrikában található.

Hazánkban szintén fellelhetőek súlyosan elmaradott területek. A legtöbb ilyen településről a Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) vezetésével működő Jelenlét program által tudunk informálódni. A Jelenlét program Magyarország 300 legszegényebb településével foglalkozik. A települések meghatározásában a következő szempontok voltak leginkább szem előtt: gyermekek száma, infrastruktúra, lakosok iskolai végzettsége, illetve a bűnözési ráta.

Hozzávetőlegesen 200 000 ember él a 300 településen, nagyrészt fiatalok és fiatal felnőttek. A születési adatokat figyelembe véve 20 év múlva az itt élő emberek adhatják Magyarország népességének 7-8%-át. Hátrányos helyzetű emberek, akik nagyrészt alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, és megélhetési problémákkal küzdenek. Szerencsére csökkenő tendenciát mutat a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és fiatal felnőttek száma az egész országot tekintve, azonban még mindig megközelíti a 200 000 főt.

Véleményünk szerint, mint globális és lokális szinten, itthon is égető problémává fog válni a mélyszegénység és a szegregációk kérdésköre. Az egész társadalomnak szüksége lenne megérteni, elfogadni és szem előtt tartani a helyzet súlyosságát. Enélkül

nehezen várható változás. Egyik gyerek sem tehet arról, hová születik, viszont úgyszintén senki sem érdemel olyan életkörülményeket, mint ma Magyarországon közel 200 000 gyermek.

Előképek

VI-os telep

TDK kutatásunk egyik első állomása a Tatabányán található VI-os telep bejárása volt a Magyar Máltai Szeretetszolgálat kíséretével. A Lakóépülettervezési Tanszék által kezdeményezett programon közelebbről szemügyre vehettük a hatajtós házakat, amelyek egykor bányászok számára épültek.

Az egyszerű, nyeregtetős épületek 6 lakással rendelkeznek. Nem ritka, hogy 5-6 fős vagy még nagyobb családok élnek az egyes kis lakásokban. Gyakran plusz egy helyiséget építenek otthonaikhoz, azonban a legtöbben továbbra is szűkösen, alacsony komfort szinten élnek. Az épületek körülbelül 100 évesek, felújításra várnak.

Az MMSZ évek óta jelen van a településen, ezalatt létrehoztak egy többfunkciós segítségnyújtó pontot, ahol lehetőség van gyermekfoglalkozások megtartására, ruha mosásra, fürdésre. Sokszor az alapvető fizikai szükségletek kielégítésével is számos embernek tudnak segíteni.

Egyes házak felújítása megkezdődött Önkormányzati beruházás során. A munkálatokat élőben is megfigyelhettük. Az épületek egy részén teljeskörű felújítás zajlik: homlokzati nyílászárók cseréje; homlokzati vakolás, festés; tetőszerkezet felújítás; esővízelvezető rendszer kiépítése. Több lakást egybenyitnak, ezáltal nagyobb, élhetőbb otthonok jönnek létre.

A kezdeményezés mindenképp pozitív, azonban a projekt hátránya egyfajta rugalmatlanság, ugyanis az épületek eredeti homlokzati kiosztása nem változhat, az épületeket plusz helyiséggel nem lehet kiegészíteni, a meglévőket pedig le kell bontani az épületek történelmi jelentőségéből adódóan. A területen felmért vélemények alapján, apróbb változtatások az ablak és ajtó kiosztásokat illetően jelentősen növelné az itt élők

3. kép

életminőségét és jobban követné szokásaikat. Egy-egy ablaknyílásból kialakítható ajtó lehetőséget adhatna kisebb teraszok létrehozására, amiket a helyiek előszeretettel használnának.

Jelenlét

Szerencsénk volt meghallgatni előben a Jelenlét program vezetőjének, Vecsei Miklósnak A nyomor és a „jóléti erkély” viszonya című prezentációját egy szabadon választható tantárgy, a Perifériák építészete előadás keretein belül. Rendkívül izgalmas volt hallani a számunkra akkor még ismeretlen programról. Vecsei felnyitotta a szemünket a szegénység és mélyszegénység közötti különbségre, illetve a diagnózis alapú problémamegoldás lehetőségeire.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat (MMSZ) által vezetett Jelenlét program rendkívül fontos és értékes kezdeményezés Magyarországon. A programnak a fogyatékkal élő emberek, idősek és gyermekek segítségével van kiemelt szerepe. A Jelenlét program önkéntesei rendszeresen látogatják és segítik a rászorulókat. Az érintetteknek lehetősége van megosztani problémáikat az önkéntesekkel, illetve a program résztvevői gyakran nyújtanak segítséget az alapvető mindennapi teendők elvégzésében. A fentebb említett diagnózis alapú problémamegoldásról: minden településen első lépésként feltárják a jelenlévő, megoldandó problémákat és a legsúlyosabbakkal kezdve megkezdik a beavatkozást. Akár csak a Monoron végzett munkálatokat például véve, először személyes találkozások, családlátogatások révén gyűjtenek tapasztalatot a helyi körülményekről. A speciális, diagnózis alapján felmért problémákat kiegészítve az MMSZ három alapcél tűzött ki, amelyeket a legfontosabbnak tartanak minden település vonatkozásában:

„Egyetlen gyermeket sem veszítünk szem elől.”¹

A Jelenlét program egyik legfontosabb célja a gyermekek támogatása, különös tekintettel azokra, akik szociális vagy oktatási segítségre szorulnak. Az önkéntesek erre létrehozott segítségnyújtó pontokon közvetlenül foglalkoznak az érintett gyermekekkel, segítve az iskolai teljesítményük javítását és az

4. kép

5. kép

életkörülményeik stabilizálását. A program erősíti az emberi kapcsolatokat a személyes, közvetlen segítségnyújtás révén, ami rendkívül fontos az érintettek számára.

„Az lesz a kérdés, hogy ezek a fiatal felnőttek szüleik példáját követve eltartott, napszámba járó, közmunkát végző népeséget alkotnak-e majd, vagy értéket teremtő, adófizető dolgozók lesznek.”¹

Kiemelt figyelmet fordítanak a gyermekekkel való kapcsolat kiépítésére és megerősítésére, ami segíthet a gyermekek számára kitörni a látszólag kilátástalan helyzetből, amiben élnek. Ugyanis számos szakmai vélemény és ez által az MMSZ szerint is az egyik elsődleges cél a kiskorúak segítése és támogatása.

„Nem nézzük tétlenül a lakóházak pusztulását.”¹

A második cél a lakhatással kapcsolatos segítségnyújtás. Ezekben a településeken lévő házak egynegyede komfort nélküli, fürdőszobával és vízvezetékkel nem rendelkeznek. Emellett gyakori az illegális áramszerzés, amely a szakszerűtlen beavatkozások miatt sok esetben életveszélyes körülményeket hoz létre. A leggyakoribb épületeken fellelhető probléma a tetők elöregedése, amelynek megoldására létrehozták az úgynevezett tető kommandó egységet. Ha idejében észlelik a problémát, kisebb beavatkozásokkal, akár csak cserepek, cseréplécek pótlásával is számos ház megmenthető.

„A falvakban, elsősorban a kisgyermekes családok otthonaiban annyit javítunk az épületeken, amennyi a gyermekek biztonságához elengedhetetlen: legyen egy biztonságos konnector, egy fűthető szoba, egy tiszta sarok, ahová le lehet tenni a kisbabát.”¹

Természetesen van, amikor az egész tető felújítása szükséges, vagy a ház olyan állapotban van, hogy a benne élő családnak el kell költöznie egy másik otthonba, amiben a Jelenlét program szintén segítséget tud nyújtani.

6. kép

„Minden négyzetméter föld megművelésére törekszünk.”¹

A harmadik cél a helyi emberek megélhetéséhez, foglalkoztatottságához kapcsolódik. Kisebb és nagyobb

léptékben is az MMSZ segíti és edukálja a helyi közösségeket a földművelés adta lehetőségekről. Akik felássák a kertjüket, azok számára megfelelő oktatást, eszközöket és vetőmagot biztosít a program. A sokak számára már elfeledett tevékenység új célt, munkát és részben megélhetést is biztosíthat. A gazzal és szeméttel teli hátsó udvarokat egyre több helyen felváltják a kisebb veteményesek, a falu végén lévő nagyobb területeken pedig árusításra is szánt zöldségeket, gyümölcsöket tudnak termesztetni. A programban részt vevő települések kisüzemeiben készült kézműves termékek megvásárlására Budapesten két helyszínen is van lehetőség: a FETEKERT - Felzárkózó Települések Kelenföldi és Fény utcai boltjaiban. Ezen kezdeményezések több oldalról is segítik a felzárkózást: munkát, kézzel fogható értéket és célt teremtenek, valamint társadalmilag is közelebb hozzák az egymástól távol álló embereket.

A Tiszabőn létrejött szociális naperómű mintaprojekt segítségével energiát termelnek, amely eladásából származó bevétellel támogatni tudják a rászorulókat. Fontos kezdeményezése a programnak, hogy a családok az eladósodás elkerülése érdekében előre fizetős mérőórát használjanak és erre kapják a napelemekből származó bevételt is.

A program résztvevői segítenek az orvosi ellátásban, a felelős állattartásban, a sportolási és zenélési lehetőségekben, a drogprevencióban és bűnmegelőzésben is. Az érintettek számíthatnak a megbízható és segítőkész támogatásra. A Jelenlét program célja, hogy az egyszerűség és az emberség segítségével hozzájáruljon a társadalom összetartásához és a rászorulók támogatásához.

7. kép

Anna Heringer

Az építész neve szorosan összefonódik a fenntartható építészettel és a közösségi tervezéssel. Az alábbiakban kifejtjük Anna Heringer munkásságának egy részét, illetve, hogy hogyan járult hozzá a fenntartható építészet és a közösségépítés területéhez.

Anna Heringer 1977-ben született Laufenben, Németországban. Számos építészeti díjat kapott, többek között: Obel Award 2020, Biennale di Pisa Award 2019, Global Award for Sustainable Architecture 2010. Eddigi pályája során meghatározó helyszín volt Banglades, ahol legelőször 19 éves korában járt, és élt közel egy évet. Elmondása szerint a legfontosabb, amit ekkor megtanulhatott, az a fenntartható, helyi alapanyagokból készülő épületek rendszere.

Egyik legfontosabb és legsikeresebb projektje a bangladesi Dinajpur falu iskolájának tervezése és építése volt 2007-ben. A projekt során Anna Heringer és csapata helyi anyagokat használt fel, mint például földet és bambuszt. Az iskola tágas és funkcionális helyiségeket kínál a gyermekeknek, miközben minimalizálja az ökológiai lábnyomot. Az iskola nemcsak egy oktatási intézmény, hanem egy közösségi központ is. A projekt során a lakosok is aktívan részt vettek az építésben, és megtanulták a fenntartható építkezés módszereit. Heringer tehát nemcsak építészeti megoldásokat kínált, hanem új ismereteket is átadott a helyi közösségnek, ami hosszú távú fenntarthatóságot eredményezett.

A projekt egy helyi szervezet finanszírozásával jött létre, a teljes költségvetés mai árfolyamon átszámítva kevesebb, mint 20 millió forint volt. Fontos kiemelni, hogy egy 325 m²-es iskoláról van szó, amely a többfunkciós közösségi épületként is funkcionál. A pénz nagy része a munkások fizetése volt, akik a helyi piacokon és üzletekben költhették el fizetésüket, ezzel tovább segítve a helyiek életét.

Heringer 2020-ban visszatért Bangladesbe, és a fentebb említett helyszíntől nem messze, Rudrapurba egy újabb épületet tervezett és építtet meg. A faluban egy fogyatékosokkal foglalkozó szervezet számára épül új otthon, az Anandaloy. Szintén helyi anyagokat alkalmazva és helyi embereket bevonva készül az épület, a helyi hagyományokhoz híven építve.

8. kép

9. kép

Anna Heringer által alkalmazott építészeti technikák és filozófia a helyi hagyományokban és az emberi léptékű tervezésben gyökerezik. A projektjei az emberi igényekre és az adott környezetre szabottak. Ennek eredményeképpen az épületek kiválóan hőszigeteltek, természetes fényt és szellőzést használnak. Az ilyen tervezési megközelítés a fenntarthatóságot és a megfelelő komfortot is elősegíti.

10. kép

Heringer munkásságában megjelenő közösségi szemlélet nemcsak az építészeti tervezésre terjed ki, hanem a közösségek fejlesztésére is. Ezenkívül Heringer műhelymunkákat és oktatási programokat szervez, hogy teret adjon a fiatal építészek és építészet iránt érdeklődők részvételének, és bemutassa nekik a fenntartható és közösségi tervezés alapjait.

A projektjei nemcsak épületeket hoznak létre, hanem közösségeket erősítenek, és inspirálják a következő generációkat, hogy az emberi szükségletek és a környezetvédelem szempontjait összeegyeztethetővé tegyék az építészeti tervezésben. A fenntarthatóságra való törekvés, a közösségek bevonása és a helyi anyagok használata is mind adaptálható a világ minden tájára a szociális építészeti beavatkozások során.

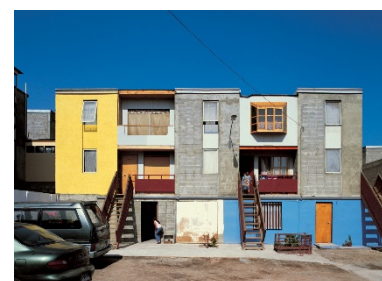
Elemental

A chilei építész, az Elemental alapítója, Alejandro Aravena szerint a szegénység, a népesség növekedése, a természeti katasztrófák és a háborúk együttesen több mint egymilliárd otthon iránti igényt teremtenek világszerte. Ugyanakkor az építészek nehézségekbe ütköznek a politikai, gazdasági és építési előírások miatt, amelyek megakadályozzák őket abban, hogy életképes megoldásokat kínáljanak. Aravena szerint az építészeknek nemcsak a költségvetési korlátokkal kell szembenézniük, hanem a politikai és építési keretrendszerekkel is, amire az egyetemi képzés során nincsenek felkészítve.

11. kép

Az Elemental olyan építészeti csoport, amely részvételi tervezést alkalmaz, és többek között olyan "féljól házakat" épít, amelyeket a lakók saját igényeik és anyagi helyzetük szerint fejleszhetnek be. Ezek a projektek alacsony költségekkel épülnek, lehetővé téve, hogy drága belvárosi területeken közpénzből finanszírozzanak fejlesztéseket, jobb oktatási és közlekedési lehetőségeket kínálva a legszegényebb lakosoknak. Aravena azonban úgy véli, hogy az építési szabályok és politikai

12. kép

akadályok megakadályozzák hasonló megoldások alkalmazását például az európai menekültek problémájára.

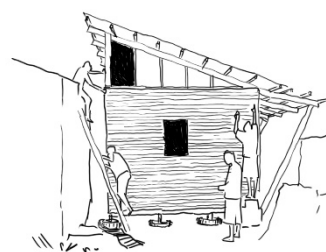
Az Elemental építésziroda Quinta Monroy projektje kiváló példa egy innovatív és társadalmi szempontból felelős építészeti megközelítésre. A projekt során egy olyan szegény városrészben, amelynek lakói kritikus lakhatási körülmények között éltek, újraértelmezték a közösségi lakásépítés fogalmát, és egyedi megoldásokat alkalmaztak.

A projekt kiindulópontja méltó lakhatási körülmények létrehozása volt egy szegény városrészben élő 100 család számára. Az építésziroda olyan moduláris lakóegységeket tervezett, amelyek szem előtt tartják az emberek szükségleteit, környezetüket, és lehetővé teszik a közösség számára a költséghatékony és fenntartható lakások kialakítását.

A projekt során a költségvetés mindössze 7500 dollár volt házanként. Több variációt és hosszas tervezést követően azonban sikerült a meghatározott összegből megépíteni az 50 m²-es lakásokat minden család számára. Az építészek a projekt során moduláris lakásokat terveztek, amelyek egyszerűen összeilleszthetők, de ugyanakkor személyre szabhatók és később a megépült alapterületükhöz képest a duplájára bővíthetők. Ez lehetővé teszi a lakók számára, hogy alakítsák az otthonukat az egyéni igényeiknek megfelelően, miközben az egységesség és a struktúra is megmarad. Az építészek a projekt során kiemelték a közösségi terek fontosságát. A tervezés során olyan területeket hoztak létre, amelyek lehetőséget biztosítanak a közösségi kapcsolatok erősítésére.

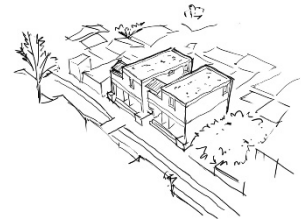
Casas Melhoradas

A Casas Melhoradas egy építészeti kísérleti projekt Mozambik fővárosában, Maputoban. A településen a becslések szerint 2,5 millióan élnek, melyből nagyjából kétmillió ember él slumokban. Ez a szám egyre gyorsabban növekszik az urbanizáció miatt, minden évben 5 %-kal nő a lakosság. A népességgel együtt pedig a slumok mérete is növekszik. A város horizontális terjeszkedéséből és a slumok alacsony sűrűségéből következik, hogy a lakóhelyek egyre távolabb kerülnek a városközponttól, ahol többek között munkahely, iskola és piac található. Így egyre csak növekszik az igény arra, hogy a központhoz közel sűrűsödjének a lakóhelyek. Az sem segít a helyzeten, hogy

13. kép

Maputóra jellemző a várostervezés hiánya. A legtöbb helyen nincs megfelelő infrastruktúra, az otthonokba nincs bevezetve víz, gáz, áram és a szennyvízelvezetés is hiányos, emellett az építkezéseket nem korlátozza megfelelő szabályozás. Ebben a káoszban jönnek létre a slumok, amelyekben az emberek önerőből építenek fel lakhelyeket.

14. kép

Maputo slumjaiban a házak tipikusan egyszintes építmények, 20 és 60 m² közötti alapterülettel, 2-4 szobával. Eleinte fából építkeztek, de ma már a legtöbb ház beton falazóblokkból készül, fém hullámlemez tetővel. Mivel a főzéshez leggyakrabban szénét használnak, a konyha egy házon kívüli tákolmányban helyezkedik el. A fürdőszoba és a WC általában szintén az épületen kívül található, legtöbb esetben bekötött víz nélkül, így az emberek műanyag palackokban tárolt vízzel fürdenek. A házak nagy része nincs kész állapotban, ugyanis az itt élő családoknak nincs elég pénzük, hogy egyből felépítsék az egészet. Ezért rendszeresen bővítenek, állandóan folyik az építkezés.

Ezekre a problémákra keres megoldást a Casas Melhoradas. A projekt a Dán Királyi Képzőművészeti Akadémia építészeti, urbanisztikai és tájképi intézetének kezdeményezésével jött létre. A tervezés során három fő célt fogalmaztak meg: 1.) Új építési technológiák kifejlesztése, amelyekkel jobb minőségű épületeket lehet létrehozni, illetve a kivitelezés költségeit csökkenteni. 2.) Olyan épületek tervezése, amelyek hatékonyabban használják ki a rendelkezésre álló teret, gazdaságosak és fenntarthatóak. 3.) Megfizethető bérlakások létrehozása és a projekt kiterjesztése.

A koncepció fontos része, hogy a slumokban már megépült, meglévő otthonok rendszerét és kialakítását gondolják újra és fejlesztik tovább. A cél az, hogy megfelelő és elérhető lakhatási alternatívát hozzanak létre az itt élő embereknek. Többszintes lakóépületek létrehozásával ellensúlyozzák a város horizontális növekedését és az ezzel járó problémákat. A magasabb többszintes házak a rendelkezésre álló teret is jobban kihasználják. Az új épületek összerakásában nagy szerepet játszik az előregyártás. Helyi anyagokból, helyi munkaerővel készítik el az elemeket Maputóban, majd a helyszínre szállítva állítják össze. Az újrahasznosítás is egy fontos szempont az építkezés során. Egyik legjobb példa erre, hogy a kisebb épületeknél használt autógumikba öntött betonnal oldják meg az alapozást, így felgyorsítva a munkafolyamatot.

Eddig 4 ház épült meg Maputóban. Az első 2014-ben készült el, egy kisebb, egyszintes, 15 m²-es házikó előregyártott könnyű faszerkezettel, fém hullámlemez burkolattal, szigetelt födémmel és szúnyoghálóval felszerelve. 3000 amerikai dollárba került a megépítése. Pénz hiányában csak egy modellt tudtak létrehozni. Azóta több ház is megépült, egyre nagyobbak és jobban felszereltek. A legutóbbi, a negyedik ház 2018-ban készült el. A vályogtéglából készült, 210 m²-es épület két szinten hat lakást hoz létre egy olyan telken, amely egyébként csak egy családnak lett volna elég. Mindegyik lakásban van egy kültérbe nyíló konyha. A lakások közös udvarokra, teraszokra nyílnak. A közös mosdóba és fürdőszobába be van vezetve a víz, továbbá gáz és áram is be van vezetve. Az épület megépítése 80 000 amerikai dollárba került.

Social Housing

A társadalmi egyenlőtlenségek egyértelműen megnyilvánulnak, ha közelebbről megvizsgáljuk, hogy milyen körülmények között élnek az emberek. Míg a legtehetősebbek akár többszáz négyzetméteres villákban vagy felhőkarcolók legtetején laknak gyönyörű kilátással, addig rengetegen kényszerülnek arra, hogy egy olyan helyet hívjanak az otthonuknak, ami esetleg a legalapvetőbb követelményeknek sem felel meg. Az elemektől való védelem, biztonságos ivóvíz, áram, fűtés, alapvető higiénia, elegendő lakóterület, megfelelő struktúra és esztétika mind olyan követelmények, amiket a mai világban mindenki elvárhat a lakóhelyétől. Ennek ellenére ezek a feltételek mégsem adóttak mindenkinek. Ennél a témánál a szociális és építészeti dilemmák szorosan összefonódnak. Lehetséges elérhető, megfizethető, magas minőségű és fenntartható lakóegységeket létrehozni úgy, hogy senkinek se kelljen nem megfelelő körülmények között élnie? A social housing alapvető koncepciója, hogy ezt lehetővé tegye.

A social housing fogalma országonként, városonként változik a helyi kultúrától, gazdaságtól és éghajlattól függően. Nagy általánosságban ez egy olyan rendszert jelent, ahol a társadalom biztosít lakhatást a rászorulóknak. Persze ennél sokkal többről van szó. Úgy funkcionál, mint egy társadalmi védőháló, amelynek alapkonceptiója, hogy a megfelelő lakhatás mindenkinek alapjoga.

15. kép

Jelenleg a legtöbb építészeti beruházás profitorientált. A tervezésnél a legfőbb szempont, hogy minél több hasznot termeljen a megépített épület. Nem csoda, ha ebben a rendszerben sokaknak probléma kifizetni egy megfelelő lakóhelyet. A social housing filozófiája, hogy nem profitért, hanem lakhatásért épülnek a házak. Háttérbe kerül az, hogy minél több pénzt termeljen egy beruházás és előtérbe az, hogy hosszútávú, megfizethető és fenntartható otthonokat hozzunk létre. Ezeknek a céloknak a kivitelezésére az építészet tud választ adni. Mivel nem prioritás profitot termelni, de cél, hogy megfizethető lakásokat hozzunk létre, meghatározó fontosságúvá válik, hogy egy kisebb költségvetésből a lehető legtöbbet hozzuk ki. Ebből következik, hogy több figyelmet kap a rendelkezésre álló anyagok és tér hatékony kihasználása. Tekintve, hogy hosszú távra tervezünk, nagyobb az igény a fenntarthatóságra és az üzemeltetési költségek csökkentésére is. Fontos a rugalmasság és a hasznosíthatóság.

16. kép

Az egyik legjobb és leghíresebb példa Bécs. A város közel 60%-a él social housing-ban. A program sikere azon stigma leépítésében rejlik, hogy a social housing csak a rászorulóknak van. Olcsó de magas minőségű lakóegységeket hoztak létre, amik már a középosztálybelieknek is vonzóak voltak. Ez bizonyítja, hogy nem csak a hátrányos helyzetűek megsegítésére jó rendszer a social housing, hanem a társadalom nagyjának megfelelő lakhatást lehet vele biztosítani. Emellett szigorú követelményeket fűznek egy lakóépület megépítésének engedélyezéséhez. Minden építészeti projektet egy zsűrinek kell jóváhagyni, akik nem a legolcsóbb tervet keresik, hanem gazdasági, szociális, fenntarthatósági, ökológiai és építészeti szempontokat vesznek figyelembe. Így biztosítják a megépülő lakások minőségét.

Konklúzió

Nem számít hová megyünk, a világon mindenhol kialakul az emberek közötti egyenlőtlenség. A fejlődő, szegényebb, és a gazdag, fejlett országokban is egyaránt kialakulnak a társadalomban olyan csoportok, akik a társadalom periferiájára kiszorítva élnek. Beleszületnek a szegénységbe, amiből nehéz, sok esetben szinte lehetetlen kijutni esélyek és lehetőségek hiányában. A jóléti társadalomtól elszigetelve élnek, így sokszor nem is érzékelik az emberek, hogy milyen nyomorban léteznek.

Magyarországot is érinti ez a probléma. Egy közel tízmillió országban 200.000 ember él mélyszegénységben. A Magyar Máltai szeretetszolgálat példaértékű szociális munkát végez, egy nagy rendszerben gondolkodva, amelynek egy kis része tartalmaz építészeti kérdéseket. Diagnózisokat állítanak elő, amik minden bizonnyal hatással kell, hogy legyenek nem csak a jövő, hanem már a jelen építészei számára is. A kutatásunk fő motivációja az volt, hogy közelebb kerüljünk egy olyan működőképes koncepcióhoz, ami a hazai szegregátumokban élő emberek lakókörülményeit fejleszti. Gyűjtöttünk és kielemeztünk olyan külföldi építészeti példákat és megoldásokat, amik tényleges változást tudtak elérni hasonló helyzetekben. Az épületeket és történeteiket, filozófiájukat tanulmányozva összeírtuk a szociális építészet alapköveit.

Gazdaságos építkezés és tervezés

Low-tech építészet. Helyszínen található alapanyagok felhasználása vagy előregyártás. Egyszerű megoldásra törekvés az építészeti minőség feláldozása nélkül.

Innováció

Új, nem szokványos építészeti megoldások kifejlesztése. Új anyagok, kialakítások, technikák alkalmazása.

Fenntarthatóság

Hosszú távra tervezés. Alacsony karbantartási költségek. Ökológiai lábnyom csökkentése, környezetvédelem.

Bővíthetőség és rugalmasság

Bővítésre, továbbépítésre tervezés. Személyre szabás, átalakítás, továbbfejlesztés lehetőségének fenntartása.

Igényekre tervezés

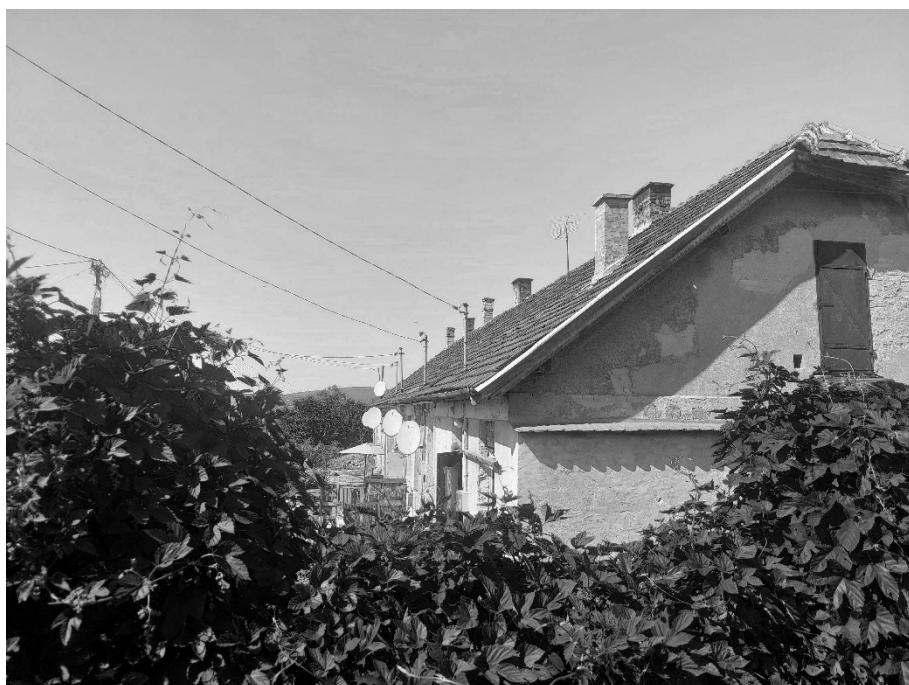
Közösség, lakók, felhasználók bevonása a tervezésbe és az építkezésbe. Tervezésnél a felhasználók igényeinek prioritizálása.

A szegénység és a nélkülözés összetett problémák, nem lehet egy jó ötlettel egy nap alatt megoldani őket. Fel kell hívni a társadalom figyelmét a létezésükre és támogatni kell, hogy az építészet belefolyjon és megoldást keressen. Valós, tartós változást csak évek, évtizedek elteltével, rengeteg ember kemény munkájával, pénzzel, befektetett idővel és energiával lehet elérni.

1. kép – VI-os telep bejárás, saját felvétel

2. kép – VI-os telep bejárás, saját felvétel

3. kép – VI-os telep bejárás, saját felvétel

4. kép – MMSZ Jelenlét program honlapja

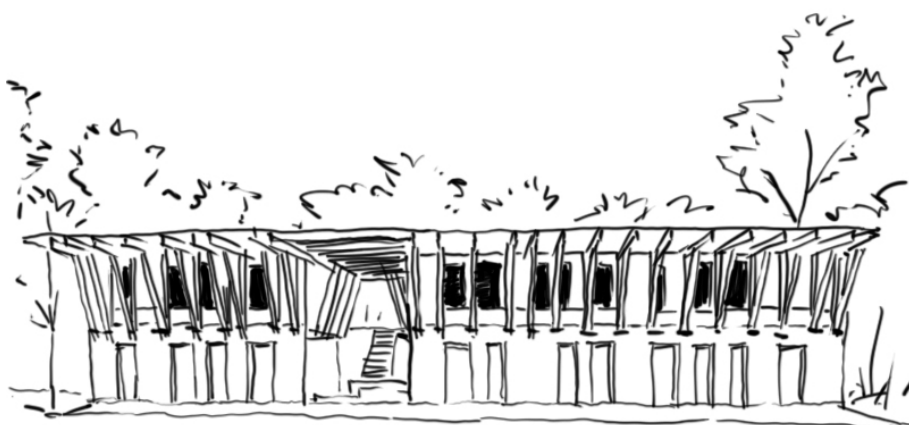
5. kép – MMSZ Jelenlét program honlapja

6. kép – MMSZ Jelenlét program honlapja

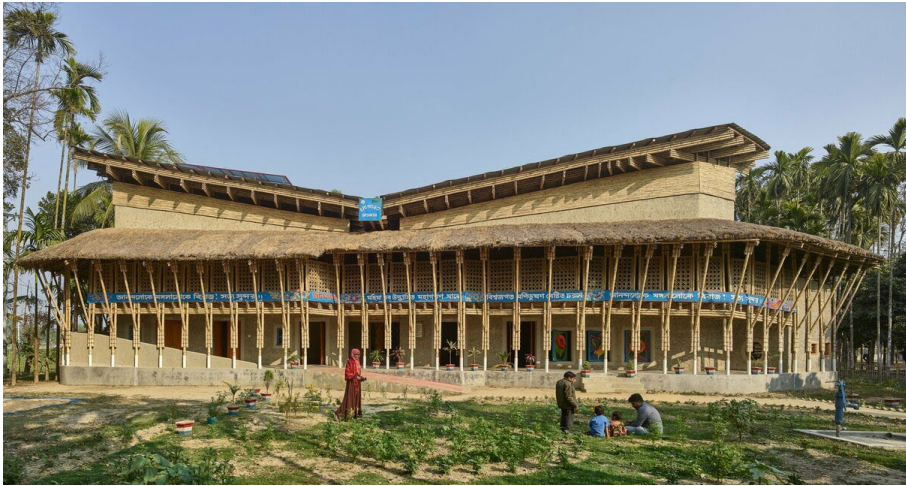
7. kép – MMSZ Jelenlét program honlapja

8. kép – Anna Heringer, METI School,
saját rajz

9. kép – Anna Heringer, Anandaloy, saját rajz

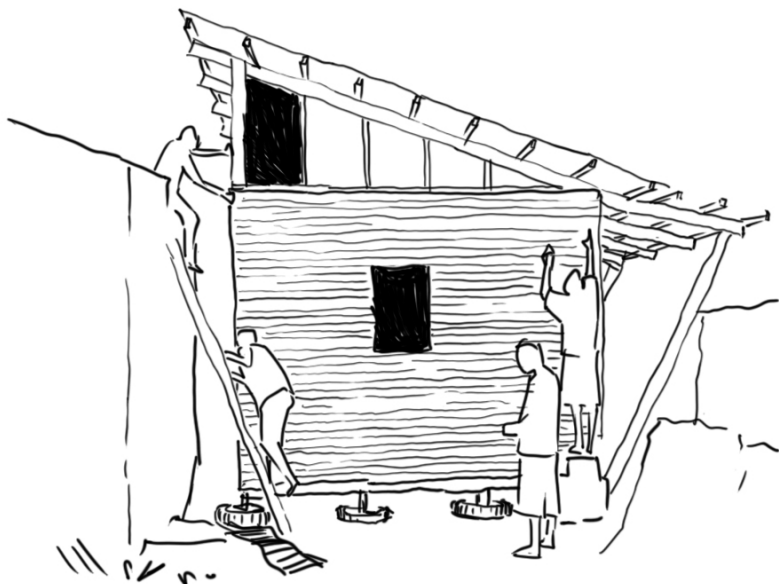
10. kép – Anna Heringer, Anandaloy

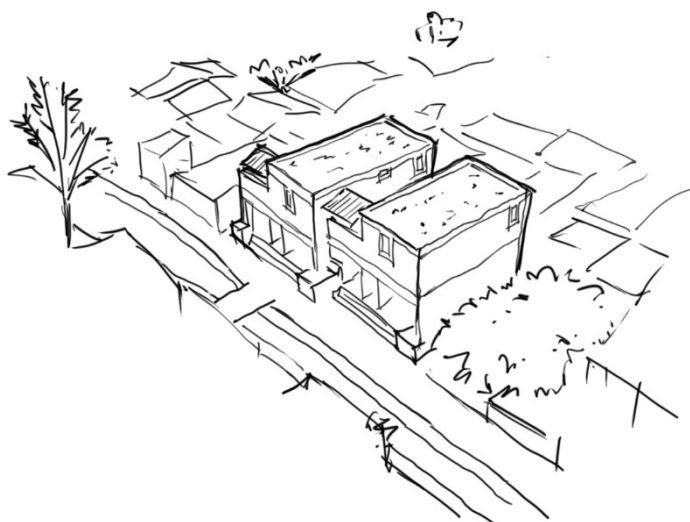
11. kép – ELEMENTAL, Quinta Monroy, saját rajz

12. kép – ELEMENTAL, Quinta Monroy, ArchDaily

13. kép – Casas Melhoradas, Phase 01, saját rajz

14. kép – Casas Melhoradas, Phase 04, saját rajz

15. kép – Social housing Vienna

16. kép – Social housing India

Források

<https://www.statista.com/statistics/267714/urban-population-in-slums/>
<https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/Goal-11/>
<https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html>
<https://www.dezeen.com/2017/12/28/empower-shack-urban-think-tank-low-cost-housing-khayelitsha-south-africa/>
<https://epiteszforum.hu/egyutt-felulkerekedni-roma-inkubator-liget-nagykarolyba>

[n](#)

VI-os telep:

Tatabánya VI-os telep helyszínbejárás és egyeztetés a Máltai Szeretetszolgálattal

VI-os Telep Rozsdaövezeti Akcióterülete Telepítési Tanulmányterv
Város-Teampannon Kft. 2022. november

Integrált Településfejlesztési Stratégia Tatabánya, 2020

Jelenlét program:

¹ Máltai Tanulmányok 2023/2. száma 5. évfolyam, 2. szám

Vecsei Miklós: A nyomor és a „jóléti erkély” viszonya - Perifériák építészete előadás

<https://jelenlet.maltai.hu/#>

<https://fete.hu/>

<https://www.youtube.com/watch?v=ptPoUAK4h4c>

Anna Heringer:

<https://www.archdaily.com/office/anna-heringer>

<https://epiteszforum.hu/tancolo-foldfalak--a-studio-anna-heringer-anandaloy-epulete-bangladesben>

<https://www.anna-heringer.com/vision/>

<https://www.ted.com/talks/anna-heringer-the-warmth-and-wisdom-of-mud-buildings?language=hu&subtitle=en>

Elemental:

<https://www.archdaily.com/10775/quinta-monroy-Elemental>

<https://www.dezeen.com/2016/01/13/alejandro-aravena-interview-pritzker-prize-laureate-2016-social-incremental-housing-chilean-architect/>

<https://epiteszforum.hu/epuletek-onallo-elettel-alejandro-aravena>

Casas Melhoradas:

<http://casasmelhoradas.com/>

https://www.archdaily.com/897735/compact-housing-in-the-informal-settlements-of-maputo-casas-melhoradas?ad_medium=office_landing&ad_name=article

Social housing:

<https://www.archdaily.com/994206/the-sunflower-houses-arenas-basabe-palacios-plus-buschina-and-partner>

<https://www.dezeen.com/2022/05/02/cda-homes-sanjaynagar-slum-local-residents-india/>

http://dla.epitesz.bme.hu/appendfiles/1699-szabo_d_2019_te.pdf

<https://www.politico.eu/article/vienna-social-housing-architecture-austria-stigma/>